

Poznámky k některým principům sociální politiky, zejm. důchodového systému v podmínkách ČR

Jiří Rusnok,
Prezident APF ČR,
Předseda představenstva ING PF,a.s.

Konference ODS, Jihlava, 14.ledna 2010

Obsah

- Ekonomie penzí
- Vysoká zaměstnanost – klíč ke stabilitě sociálního systému

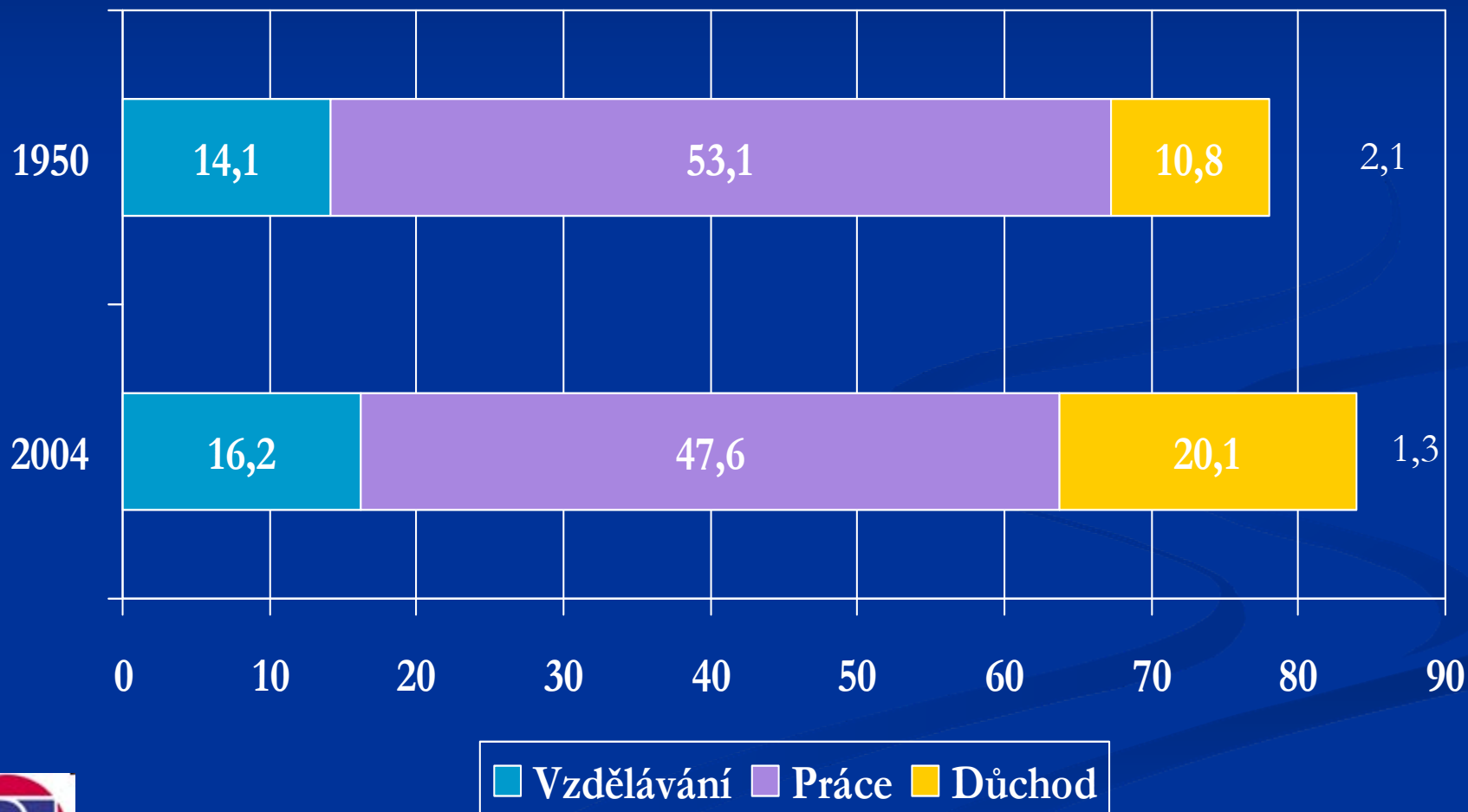
Základy ekonomie penzí

- Důchodový (penzijní) systém je vždy pouze institucionalizovaným mechanismem mezigenerační směny.
- Důchody jsou v ekonomickém slova smyslu vždy jen sumou zboží a služeb vytvořenou aktivní generací a spotřebovanou generací seniorů.
- Tato se může k seniorské generaci dostat různými, v principu dvěma základními způsoby financování – PAYG a FF.
- To však nic nemění na faktu, že důchodci mohou spotřebovat pouze část produktu (HDP) vytvořeného aktivní generací. Společnost nemá žádný jiný zdroj než vytvořený HDP.
- Proto i pro životní úroveň budoucích důchodců je klíčová úspěšnost budoucího ekonomického rozvoje (velikost HDP)

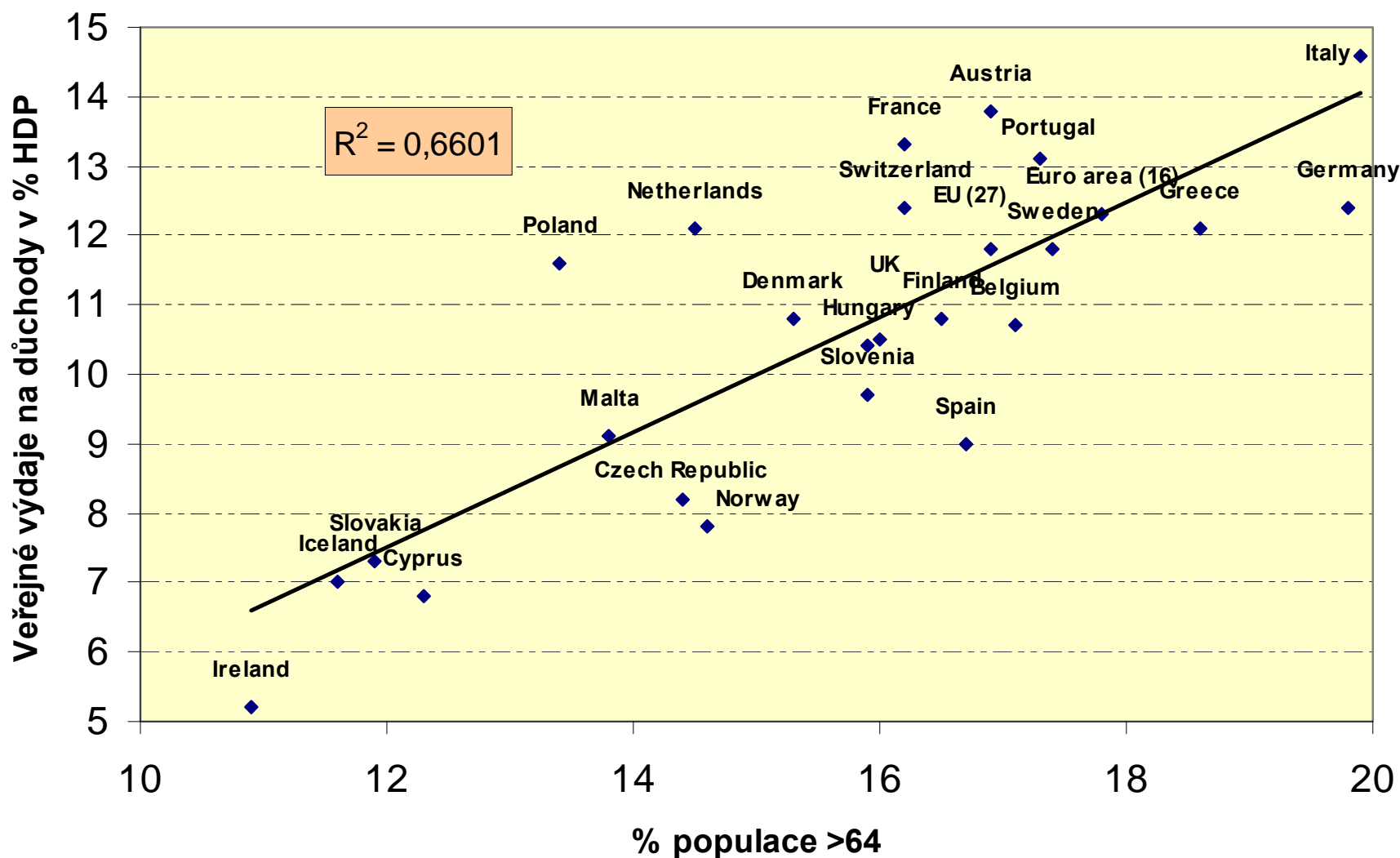

Co se změnilo?

Životní cyklus, "průměrná" osoba odcházející do důchodu ve VB, 1950 a 2004

Realce : % populace >64 vs. výdaje na důchody

Průměrný věk odchodu z trhu práce

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU (27 countries)	59.9	60.1	61.0	60.5 ^e	61.0 ^e	61.2 ^e	61.2 ^e	61.4 ^e
Euro area (16 countries)	59.9	60.3	60.9	60.5 ^e	60.7 ^e	60.9 ^e	61.2 ^e	61.1 ^e
Belgium	56.8	58.5	58.7	59.4	60.6	: ⁱ	61.6	: ⁱ
Bulgaria	: ⁱ	58.7	58.7	60.7	60.2	64.1	: ⁱ	: ⁱ
Czech Republic	58.9	60.2	60.1	60.0	60.6	60.4	60.7	60.6
Denmark	61.6	60.9	62.2	62.1	61.0	61.9	60.6	61.3
Germany	60.6	60.7	61.6	61.3	: ⁱ	61.9	62.0	61.7
Estonia	61.1	61.6	60.8	62.3	61.7	62.6	62.5	62.1
Ireland	63.2	63.1	62.9	62.8	64.1	64.1	: ⁱ	: ⁱ
Greece	: ⁱ	61.3	62.7	: ⁱ	61.7	61.1	61.0	61.4
Spain	60.3	61.5	61.5	62.2	62.4	62.0	62.1	62.6
France	58.1	58.8	60.0	59.0	59.0	59.0	59.4	59.3
Italy	59.8	59.9	61.0	: ⁱ	59.7 ^b	60.2	60.4	60.8
Cyprus	62.3	61.4	62.7	62.7	: ⁱ	: ⁱ	63.5	: ⁱ
Latvia	62.4	: ⁱ	: ⁱ	62.9	62.1	62.7	63.3	62.7
Lithuania	58.9	: ⁱ	: ⁱ	60.8	60.0	59.9	: ⁱ	: ⁱ
Luxembourg	56.8	59.3	57.4 ^b	58.3	59.4	: ⁱ	: ⁱ	: ⁱ
Hungary	57.6	59.1	61.6	60.5	59.8	: ⁱ	: ⁱ	: ⁱ
Malta	57.6	58.2	58.8	58.0	58.8	58.5	: ⁱ	59.8
Netherlands	60.9	62.2	60.5	61.1	61.5	62.1	63.9	63.2
Austria	59.2	59.3	58.8	: ⁱ	59.9 ^b	61.0	60.9	: ⁱ
Poland	56.6	56.9	57.9	57.7	59.5	: ⁱ	59.3	: ⁱ
Portugal	61.9	63.0	62.1	62.2	63.1	: ⁱ	62.6	: ⁱ
Romania	59.8	: ⁱ	62.7	59.5	63.0	64.3	: ⁱ	: ⁱ
Slovenia	: ⁱ	56.6	56.2	: ⁱ	58.5	59.8	: ⁱ	: ⁱ
Slovakia	57.5	57.5	57.8	58.5	59.2	: ⁱ	58.7	: ⁱ
Finland	61.4	60.5	60.4	60.5	61.7	62.4	61.6	: ⁱ
Sweden	62.1	63.3	63.1	62.8	63.6 ^l	63.6	63.9	63.8
United Kingdom	62.0	62.3	63.0	62.1	62.6	63.2	62.6	63.1
Croatia	:	:	: ⁱ	60.9	60.5	59.9	58.6	59.9
Iceland	62.5	64.4	: ⁱ	64.0	66.3	: ⁱ	: ⁱ	64.4
Norway	63.3	62.5	62.8	62.0	63.1	63.8	64.4	64.0
Switzerland	63.9	: ⁱ	63.0	62.1	62.5	62.7	63.5	63.7

Source of Data: Eurostat

:=Not available e=Estimated value i=See explanatory text b=Break in series

Cíle penzijní reformy

- I. Ekonomicky udržitelný systém, tj systém, který:
 1. je schopen dlouhodobě krýt svoje závazky
 2. současně nezvýší celkové daňové zatížení
 3. současně nezvýší/sníží/ distorzi trhu práce
 - II. Penzijní systém, který zaručí drtivé většině důchodců akceptovatelný příjem ve stáří (cca 50% průměrné mzdy)
 - III. Spravedlnost (férovost) (*maximálně možná relativní*) – to vyžaduje rovnováhu:
 1. solidarity (aktivní solidární s neaktivními)
 2. zásluhovosti
- Solidarita a zásluhovost se navzájem nevylučuj

Podmínky dobrého penzijního systému

- **Myopia – krátkozrakost** (přenesený význam z očního lékařství)
 - Ve všeobecném systému důchodového zabezpečení vedou špatná rozhodnutí jedněch k negativním důsledkům pro všechny – proto prakticky všude ve vyspělých zemích je důchodové zabezpečení povinné pro všechny.
- **Privatizace sociálního zabezpečení versus individualizace účasti v sociálním zabezpečení.**
Individualizace = transparence, má pozitivní dopad na platební morálku a trh práce. Jediná cesta jak redukovat vždy ex ante nerealistická očekávání

Penzijní ekonomie – snadno a rychle

2009 ⇒

:

⇒ 28% HM

⇒ Starobní důchod = cca 53 % bývalé čisté mzdy

2050 ⇒

:

⇒ 28% HM

⇒ Starobní důchod = cca 25 % bývalé čisté mzdy?????

Struktura penzijního systému v ČR

Všeobecný=povinný

Doplňkový=dobrovolný

Státní důchod

PAYG

ČSSZ

Penzijní
přípojištění se SP

FF (DC)

PF x ,a.s.

Životní
pojištění

FF

ŽP x ,a.s.

Možnosti uspořádání systému

- Poznámka - second best option (<http://www.ing.cz/cz/o-ing/ing-ceska-republika/ing-navrh-penzijni-reformy-pro-ceskou-republiku/>)
- I.pilíř – základní pilíř zaměřený na ochranu před chudobou ve stáří
 - V zásadě upravená část současného I.pilíř v podobě tzv. základní výměry. Rovný důchod podmíněný placením pojistného (do určeného stropu výdělku) po stanovenou dobu a dosaženým věkem, valorizace podle ISC

Možnosti uspořádání systému (2)

■ II. Pilíř – kombinace:

- veřejný DB (v zásadě dnešní upravená procentní výměra s hlubší závislosti dávky a příspěvku), lze i jako NDC
- „Povinný“ FF DC (ala Švédsko) administrovaný soukromě s významnou regulací distribuce
 - Povinný pro věkovou skupinu např. <33 let (sazba 3%)
 - U věkové skupiny 33 – 44 let dobrovolný vstup, pokud zvýší vlastní příspěvek o 2 % body ze svých čistých příjmů (sazba 1,5 + 2 %)
 - Postupně lze zvážit zvýšení sazby do FF
 - U obou skupin nadproporcionální snížení dávky z DB (cca o 10 – 20 %)
 - Správa soukromá i veřejná (state provident fund)

III. Pilíř

- Upravené penzijní připojištění přibližně dle neprojednaného návrhu zákona o penzijním spoření.

Závěr

- Problém nemůže být z povahy věci vyřešen – může být pouze zmírňován (optimalizován), tak aby byl ve společnosti zachován mezigenerační smír – jedna z podmínek fungování demokracie.
- Další parametrické změny (resp. prohloubení probíhajících) v I.PAYG pilíři budou nezbytné.
- Nadále nebude možno financovat PAYG pilíř pouze ze zdanění práce (nutno zapojit i nepřímé daně – nejlépe DPH – sbližování sazeb).
- Je třeba hledat cestu jak zmírnit mezigenerační nespravedlnost pro mladší generace, < 35 let.
- Realizace se neobejde bez nalezení dodatečných zdrojů (úspory v jiných položkách výdajů veřejných rozpočtů + příjmy z majetku státu)
- Lidé uvažují racionálně o budoucnosti, nekonají však podle toho v přítomnosti, problém je, že budoucnost je kumulovaná současnost, krátkozrakost vítězí – všeobecný systém má být povinný.

Vysoká zaměstnanost – klíč k řešení

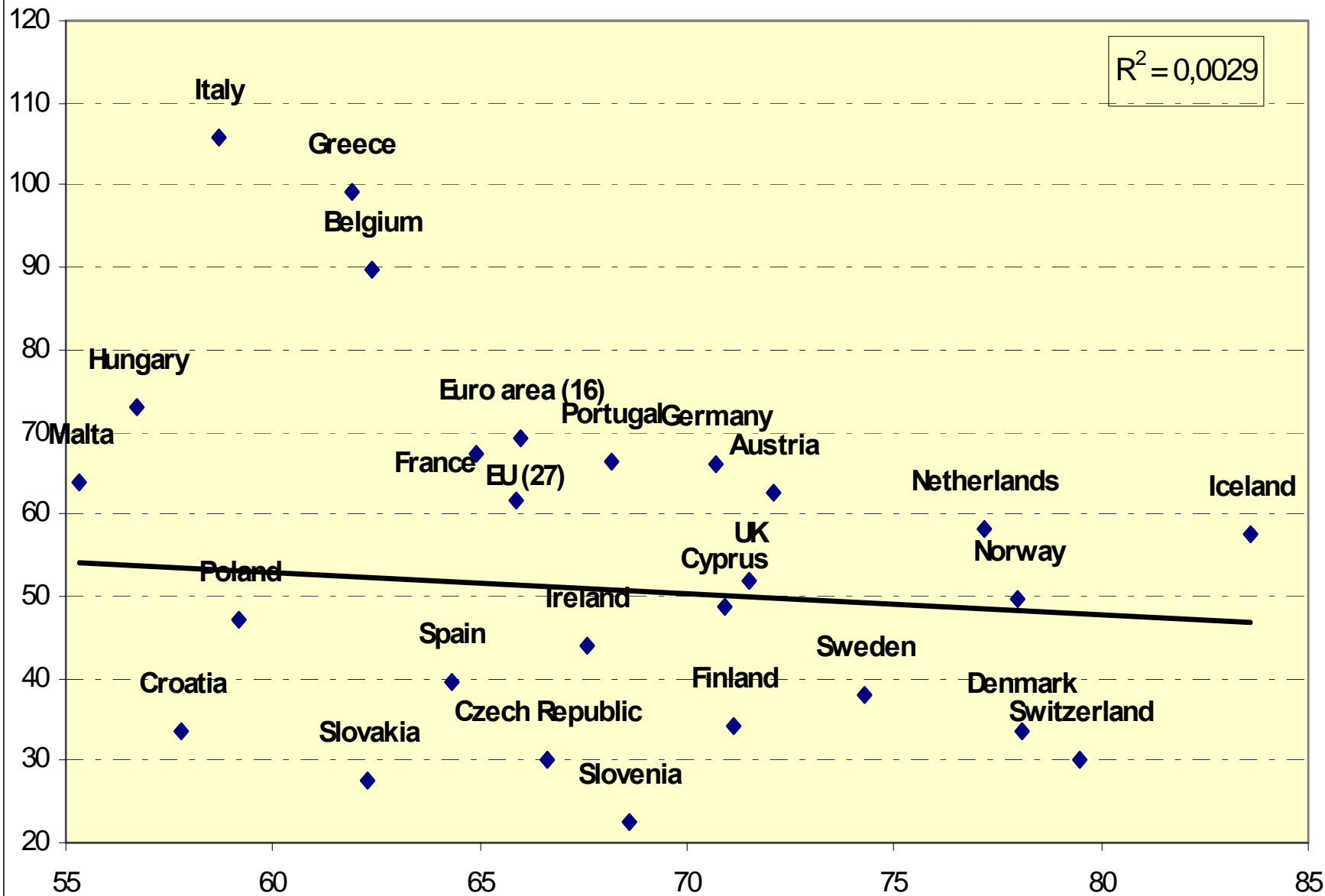
2008	Zaměstnanost (15-64)		
	Celkem	Muži	Zeny
Malta	55,3	72,5	37,4
Hungary	56,7	63,0	50,6
Croatia	57,8	65,0	50,7
Italy	58,7	70,3	47,2
Romania	59,0	65,7	52,5
Poland	59,2	66,3	52,4
Greece	61,9	75,0	48,7
Slovakia	62,3	70,0	54,6
Belgium	62,4	68,6	56,2
Luxembourg	63,4	71,5	55,1
Bulgaria	64,0	68,5	59,5
Spain	64,3	73,5	54,9
Lithuania	64,3	67,1	61,8
France	64,9	69,6	60,4
EU (27 countries)	65,9	72,8	59,1
Euro area (16 countries)	66,0	73,3	58,7
Czech Republic	66,6	75,4	57,6
Ireland	67,6	74,9	60,2
Portugal	68,2	74,0	62,5
Latvia	68,6	72,1	65,4
Slovenia	68,6	72,7	64,2
Estonia	69,8	73,6	66,3
Germany	70,7	75,9	65,4
Japan	70,7	81,6	59,7
Cyprus	70,9	79,2	62,9
Finland	71,1	73,1	69,0
United Kingdom	71,5	77,3	65,8
Austria	72,1	78,5	65,8
Sweden	74,3	76,7	71,8
Netherlands	77,2	83,2	71,1
Norway	78,0	80,5	75,4
Denmark	78,1	81,9	74,3
Switzerland	79,5	85,4	73,5
Iceland	83,6	87,3	79,6

Pramen: Eurostat

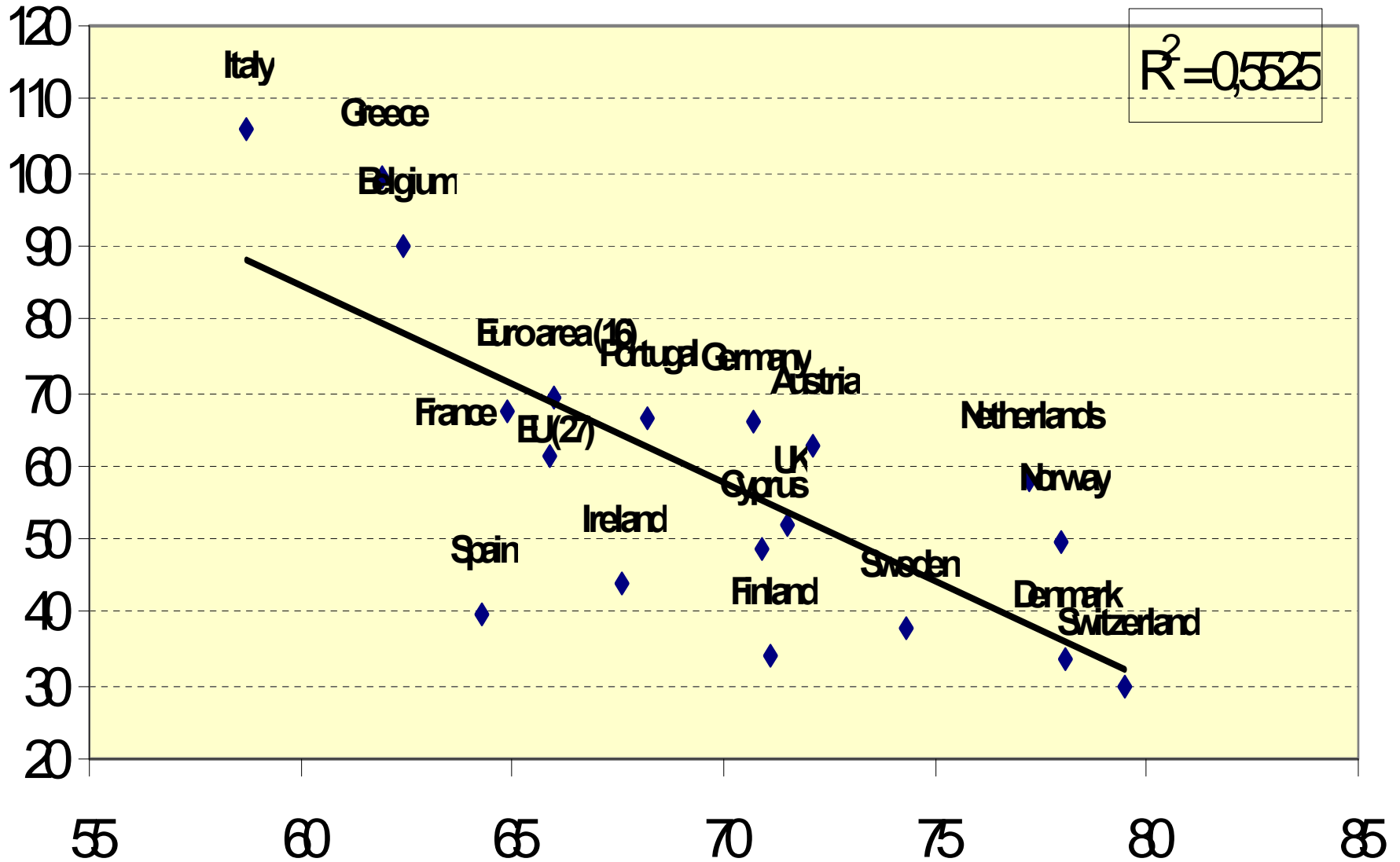
2008	zaměstnanost starších osob (55-64)		
	Total	Males	Females
Malta	29.2	46.4	12.5
Turkey	29.5	43.0	16.5
Hungary	31.4	38.5	25.7
Poland	31.6	44.1	20.7
Macedonia	31.7	43.0	21.1
Slovenia	32.8	44.7	21.1
Luxembourg	34.1	38.7	29.3
Italy	34.4	45.5	24.0
Belgium	34.5	42.8	26.3
Croatia	36.7	49.0	25.5
France	38.2	40.5	36.0
Slovakia	39.2	56.7	24.2
Austria	41.0	51.8	30.8
Greece	42.8	59.1	27.5
Romania	43.1	53.0	34.4
Euro area (16 countries)	44.2	53.3	35.6
EU (27 countries)	45.6	55.0	36.8
Spain	45.6	60.9	31.1
Bulgaria	46.0	55.8	37.7
Czech Republic	47.6	61.9	34.4
Portugal	50.8	58.5	43.9
Netherlands	53.0	63.7	42.2
Lithuania	53.1	60.2	47.8
Ireland	53.6	66.0	41.0
Germany	53.8	61.8	46.1
Cyprus	54.8	70.9	39.4
Finland	56.5	57.1	55.8
Denmark	57.0	64.3	49.8
United Kingdom	58.0	67.3	49.0
Latvia	59.4	63.1	56.7
Estonia	62.4	65.2	60.3
Japan	66.3	81.4	51.7
Switzerland	68.4 ¹	77.0 ¹	60.0 ¹
Norway	69.2	74.1	64.2
Sweden	70.1	73.4	66.7
Iceland	82.9	88.4	77.2

Pramen: Eurostat

veřejný dluh vs zaměstnanost

veřejný dluh vs. zaměstnanost

**Děkuji Vám za pozornost,
přeji úspěšný rok 2010**

jiri.rusnok@ing.cz

